

Сутнісні характеристики та класифікація фінансових ресурсів підприємства

Розкрито поняття фінансових ресурсів, досліджено їх класифікацію за окремими критеріями. Визначено характерні ознаки окремих елементів фінансових ресурсів, окреслено доцільність їх використання суб'єктами господарювання.

фінансові ресурси, статутний фонд, амортизаційні відрахування, кредиторська заборгованість, бюджетні асигнування

Проблеми ресурсного забезпечення діяльності підприємства, залежності між обсягом, складом ресурсів та досягнутими результатами діяльності, оцінки достатності ресурсного потенціалу для досягнення запланованих показників діяльності актуалізовані сучасними динамічними процесами розвитку економіки. В умовах ринкової економіки одним із основних факторів, що впливає на масштаби та темпи розвитку підприємства, є обсяг і структура наявних у нього фінансових ресурсів. Успішне функціонування підприємства на ринку в значній мірі залежить від правильної та раціональної організації його фінансових ресурсів. Оптимізація структури капіталу є досить складним і важливим завданням. Оптимальною структурою капіталу можна вважати таке співвідношення використання власних і залучених коштів, за якого досягається найефективніша пропорційність між коефіцієнтами фінансової рентабельності та коефіцієнтами фінансової стійкості підприємства, тобто максимізується його ринкова вартість. Для ефективної оптимізації структури капіталу необхідно враховувати основні особливості кожного елемента його складу.

Проблеми формування та використання фінансових ресурсів підприємств висвітлені у працях І.Т. Балабанової, І.А. Бланка, В.Ю. Бодаковського, В.В. Ковальнової, Ю.В. Петренка, Н.М. Гуляєвої та інших. Однак актуальними на сьогодні залишаються питання, пов'язані із поглибленими дослідженнями сутності фінансових ресурсів суб'єктів господарювання та оптимізації джерел їх формування.

Метою даної статті є розкриття характеристичних ознак фінансових ресурсів та їх системної класифікації задля розробки та задіяння ефективних важелів управління процесами формування фінансових ресурсів підприємства.

Фінансові ресурси можна визначити як акумульовані підприємством грошові кошти з різних джерел, що надходять у господарський обіг та використовуються для покриття його потреб. Фінансові ресурси є матеріальним втіленням фінансових відносин на рівні господарських суб'єктів.

До фінансових ресурсів належать грошові фонди та частина грошових коштів, що використовується у нефондовій формі. Отже складовими фінансових ресурсів є:

- статутний фонд;
- резервний фонд;
- амортизаційний фонд;
- спеціальні фонди;
- нерозподілений (тимчасово не використаний) прибуток;

- кредиторська заборгованість усіх видів, включаючи заборгованість з бюджетних платежів, з відрахувань на соціальне страхування, робітникам і службовцям з оплати праці;

- короткострокові і довгострокові кредити комерційних банків;
- кошти для фінансування капітальних вкладень та інші кошти, відображені в пасиві бухгалтерського обліку підприємства.

Існує ряд класифікацій фінансових ресурсів.

Залежно від джерел формування:

- створені за рахунок власних та прирівняних до власних грошових надходжень;

- мобілізовані на фінансовому ринку;
- ресурси, які надходять у порядку перерозподілу.

За правом власності:

- власні кошти підприємницьких структур;
- залучені кошти;
- позикові фінансові ресурси.

Початкове формування фінансових ресурсів здійснюється в момент заснування підприємства, коли створюється його статутний фонд. Фінансові ресурси функціонуючих підприємств формуються головним чином за рахунок прибутку (від основної та інших видів діяльності) і амортизаційних відрахувань. Амортизаційні відрахування входять у собівартість виробленої продукції і після її реалізації акумулюються в амортизаційному фонді, який призначений для відшкодування вартості зносу засобів праці. Амортизаційні відрахування ніколи не слугують нерухомим резервом. Вони постійно знаходяться в русі і можуть використовуватися для того, щоб розширити підприємство або провести удосконалення обладнання, що підвищить його ефективність. Тому амортизаційні відрахування також є фінансовими ресурсами. Поряд з ними джерелами фінансових ресурсів є: виручка від реалізації вибувшого майна, продажу нематеріальних активів, виконання наукових та проектних робіт, стійкі пасиви, різноманітні цільові надходження, мобілізація внутрішніх ресурсів у будівництві та інше. Також чималий внесок до суми фінансових ресурсів підприємства роблять доходи господарських суб'єктів, пов'язані з позареалізаційною діяльністю, тобто доходи від дольової участі інших підприємств (вкладення в їх діяльність), дивіденди, отримані по акціях і інших цінних паперах, доходи від здачі в оренду матеріальних цінностей, нерухомості та ін., штрафні санкції, отримані від інших господарюючих суб'єктів, прибуток минулих років, виявлений в поточному році, відсотки, отримані за власні кошти, вкладені в розрахунковий або депозитний рахунок в банку.

Власний капітал характеризується, по-перше, простотою залучення, по-друге високою віддачею за критерієм норми прибутку на вкладений капітал тому, що у цьому разі не потрібна сплата позикового відсотка (зокрема за користування кредитом), по-третє, зменшенням ризику небезпеки фінансової нестійкості та банкрутства підприємства.

Водночас використання власного капіталу характеризується обмеженням обсягом залучення, що означає менше можливостей суттєвого розширення господарської діяльності підприємства за сприятливої кон'юктури ринку.

До залучених фінансових ресурсів належать:

- кошти, мобілізовані на фінансовому ринку шляхом випуску та розміщення акцій і цінних паперів,
- отримання страхових сум за умови настання відповідного страхового випадку,

- кредиторська заборгованість,
- бюджетні асигнування тощо.

Особливістю ринкового середовища є те, що підприємства мають змогу залучати фінансові ресурси через цінні папери. Залучені фінансові ресурси за характером використання подібні власним, оскільки після їх надходження вони переходять у розпорядження підприємства. Разом з тим існують певні обмеження, адже такі кошти носять здебільшого цільовий характер.

Бюджетні асигнування можуть надаватися підприємствам (як правило, державним) у таких формах: бюджетні інвестиції, державні дотації, державні субсидії.

Бюджетні інвестиції являють собою виділення коштів на розвиток виробництва, насамперед у вигляді капітальних вкладень. вони спрямовуються у пріоритетні галузі й проекти, які визначають розвиток економіки країни в цілому.

Державні дотації – це виділення коштів з бюджету на покриття збитків підприємств, як правило, у тому випадку, коли збитковість є наслідком певної політики держави, наприклад, цінової.

Державні субсидії – це виділення коштів з бюджету суб'єктам підприємницької діяльності на вирішення певних завдань у рамках різного роду державних програм.

Надходження з державних цільових фондів за своїм змістом ідентичні бюджетним асигнуванням. Вони здійснюються у формі державних інвестицій і субсидій, кредитів. Ці надані ресурси носять цільовий характер, що впливає із сутності даних фондів. Надходження з централізованих фондів характеризують внутрішньокорпоративний перерозподіл фінансових ресурсів. З одного боку підприємства частину свого прибутку відраховують у централізовані фонди, з іншого – можуть отримувати з них кошти. Тому, крім загальної суми надходжень з цих фондів, слід визначити чисті (нетто) надходження, які визначаються, як різниця між надходженнями з фондів і внесками до них.

Позитивне сальдо взаємовідносин характеризує реально надані ресурси, від'ємне – фактичну суму вилучених коштів підприємств. Сальдо взаємовідносин може визначатися також стосовно фінансових ресурсів, наданих з бюджету і цільових фондів.

До фінансових ресурсів підприємства відносять також запозичені фінансові ресурси: банківський кредит, бюджетний кредит, комерційний кредит.

Необхідність банківського кредиту визначається характером кругообігу та обігу основних і оборотних засобів. наприклад, підприємство виробило готову продукцію, тобто певна частина його виробничих запасів перейшла у товарну форму, але ще до реалізації цієї продукції, тобто до набуття грошової форми у підприємства є необхідність вкласти кошти у купівлю сировини, матеріалів, що означає авансування в новий кругообіг. З'являється потреба в позичкових коштах, які залучаються на певний час і на поворотній основі. Те ж саме спостерігається, якщо підприємству необхідні додаткові кошти для збільшення обсягу виробництва, а також для подолання тимчасових порушень ходу виробництва та реалізації продукції.

Бюджетний кредит діє на тих же принципах, що і банківський.

Комерційний кредит – це придбання товарів чи отримання послуг з відстрочкою оплати. Подібна угода оформляється спеціальним борговим зобов'язанням – векселем.

Кредитування, на відміну від бюджетних асигнувань, здійснюються з дотриманням принципів поворотності, строковості, платності, забезпеченості.

Позитивною рисою використання позикового капіталу є збільшення фінансового потенціалу підприємства за необхідності суттєвого піднесення темпів зростання обсягів виробництва. Разом з тим використання позикового капіталу характеризується наступними негативними моментами:

- складність залучення коштів;

- необхідність надання відповідних гарантій, наприклад страхових компаній, інших суб'єктів господарювання, або застави;
- зниження норми прибутку активів, оскільки прибуток підприємства зменшується на суму сплачених відсотків за кредит;
- зниження фінансової стійкості підприємства і відповідно зростання ризику банкрутства.

Окрім того, фінансові ресурси за окремими критеріями поділяють на наступні види:

За етапами формування фінансові ресурси поділяють на:

- початкові, тобто ті, з якими підприємство розпочинає свою діяльність (статутний капітал);
- набуті (прирощені) – отримані підприємством в результаті його діяльності у формі чистого доходу (прибутку та амортизації), субсидій, дотацій тощо.

За формою реалізації:

- грошові фінансові ресурси (грошові кошти та їх еквіваленти).
- нематеріальні (вкладені в нематеріальні активи);
- фінансові (вкладені у фінансові активи).

Фінансові ресурси підприємства використовують для придбання основних засобів, нематеріальних активів, матеріальних запасів, для покриття витрат на виготовлення і продаж продукції (виплату заробітної плати, сплату податків, орендної плати, страхових платежів тощо). Зрозуміло, що обсяг виробництва, технічна, трудова, матеріальна забезпеченість підприємства, його соціально-економічний розвиток залежать від величини, складу та структури фінансових ресурсів підприємства.

Одним з найважливіших завдань фінансових служб підприємств є пошук ефективних джерел формування фінансових ресурсів, оптимізація їх структури та напрямків інвестування.

Список літератури

1. Бодаковський В.Ю. Проблеми залучення кредитних ресурсів вітчизняними підприємствами // Фінанси України. – 2005. - №1. – С. 106 – 112.
2. Горілей О.С. Облігації – інструмент залучення позичкових коштів підприємств // Фінанси України. – 2001. - №11. – С.30 – 33.
3. Марченко А.А. Аналіз джерел формування фінансових ресурсів // Фінанси України. – 2002. - №2. – С.102 – 108.
4. Петренко Ю.В. Оптимізація джерел фінансових ресурсів підприємств // Фінанси України. – 2000. – №6. – С.91 – 95.
5. Фінанси підприємств: підручник / Кер. авт. кол. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 4-те вид., перероб. та доп. – К.: КНЕУ 2002. – 571 с., іл..
6. Романенко О.Р. Фінанси: Підручник. – К: Центр навчальної літератури, 2004. – 312 с.
7. Гуляєва Н.М., Сьомко О.В. Фінансові ресурси підприємств // Фінанси України. – 2003. - №12 – С. 58 – 62.

Розкрито поняття фінансових ресурсів, досліджено їх класифікацію за окремими критеріями. Визначено характерні ознаки окремих елементів фінансових ресурсів, окреслено доцільність їх використання суб'єктами господарювання.

Notion of financial resources is explore, their classification is explored after separate criterion. The characteristic signs of separate elements of financial resources are definite, expedience of their use of soubectami ménage is outlined.